

ЕКОНОМІЧНІ ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Метою статті є дослідження процесів та економічних передумов формування середнього класу в Україні на регіональному рівні, визначення проблем, які перешкоджають цим процесам та шляхів їх подолання.

Об'єктом дослідження є економічні процеси, що впливають на формування середнього класу в Україні.

Методи дослідження. Для виявлення економічних факторів, що впливають на процеси формування середнього класу проведено аналіз статистичних даних щодо рівня доходів, бідності, зайнятості населення та самооцінки домогосподарствами рівня своїх доходів.

Результати. В статті досліджено економічні фактори, які впливають на процеси формування середнього класу в Україні на регіональному рівні, встановлено коло проблем, з якими стикається українське суспільство на цьому шляху. Проаналізовано статистичні дані за останні роки щодо досягнутого рівня доходів в Україні та країнах - недавніх членах ЄС, рівня бідності та зайнятості населення, самооцінки домогосподарствами рівня своїх доходів у Донецькому регіоні. Розглянуто систему критеріїв ідентифікації українського середнього класу. Досліджено передумови формування середнього класу на регіональному рівні на прикладі Донецької області.

Наукова новизна. Окреслено основні напрями теоретичних та методологічних досліджень сучасних проблем формування середнього класу в умовах трансформаційного українського суспільства.

Практична значимість. Встановлено основні напрями політики, спрямованої на подолання негативних факторів, що перешкоджають становленню українського середнього класу, з урахуванням досвіду країн - недавніх членів Європейського Союзу.

Ключові слова: середній клас, доходи, економічний добробут, бідність, зайнятість

Вступ. У контексті інтеграції України до ЄС безсумнівний дослідницький інтерес визивають внутрішні виклики, пов'язані із досить гострою проблемою перебудови суспільства в перехідний період, а особливо становленню українського середнього класу. Досі немає єдиної концепції формування середнього класу, і взагалі, єдиного уявлення про те, що являє собою сьогодні український середній клас. Досі немає єдиної концепції формування середнього класу, і взагалі, єдиного уявлення про те, що являє собою сьогодні український середній клас. Становлення середнього класу в Україні йде повільно, проблематично і ускладнюється зовнішніми і внутрішніми чинниками: політичними, та зумовленими ними, економічними складнощами, сильна поляризація українського суспільства, що лише загострюється, об'єднання політичної та економічної еліти в силу, яка не зацікавлена в появі нового сильного гравця, який буде впливати на політичні та економічні події в країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми становлення та оцінки українського середнього класу виступають предметом дослідження багатьох науковців,

зокрема Ю.К.Зайцева, Р.М.Кундакчан, Я.В.Сало, Д.Марчак, В.В.Балуєва, В.А.Кротеви́ча, А.М.Харченко, Н.Богути та ін. Проте, на даний момент накопичено мало цілісних досліджень, присвячених формуванню середнього класу в Україні та особливостям цих процесів на регіональному рівні, немає єдиної системи критеріїв його визначення, які б відповідали українським реаліям.

Мета статті (постановка завдання).

Метою статті є дослідження процесів та економічних передумов формування середнього класу в Україні на регіональному рівні, визначення проблем, які перешкоджають цим процесам та шляхів їх подолання.

Методи дослідження. Для виявлення економічних факторів, що впливають на процеси формування середнього класу проведено аналіз статистичних даних щодо рівня доходів, бідності, зайнятості населення та самооцінки домогосподарствами рівня своїх доходів.

Виклад основного матеріалу.

Досягнутий рівень соціально-економічного розвитку визначається якістю життя населення і ступенем забезпечення людей матеріальними та соціальними благами. Події останніх років

негативно позначилась на рівні життя населення України в цілому та Донецької області особливо. Відомо, що здоров'я, фізичний та інтелектуальний рівень розвитку населення країни, у значній мірі, залежать саме від економічного добробуту. Отже, реальна картина стану різних груп населення формується за відповідними критеріями досягнутого рівня добробуту, освіти, соціального здоров'я, якості відпочинку та ін.

У сучасних розвинених країнах світу середній клас виступає основою і рушійною силою, що забезпечує стабільне економічне зростання та соціальне благополуччя. У більшості таких країн частка середнього класу складає 60-70%, тобто являє собою суттєвий шар суспільства, який, крім того, виконує й амортизуючу функцію, оскільки виступає гарантом стабільності та розвитку. Ситуація, яка склалася в Україні сьогодні, значно відрізняється від такого стану. Хоча й відбувається деяке поліпшення економічного добробуту окремих незначних груп, загальна ситуація залишається незадовільною.

Потрібно сказати, що певну увагу питанням розробки та законодавчого оформлення системи соціальних стандартів якості та рівня життя час від часу наша держава приділяє. Формування та закріплення системи кількісних показників, які б слугували стандартами - соціальної структури суспільства, зростання людського потенціалу, рівня та якості життя населення, у тому числі трудового, захищеності сім'ї, послуг охорони здоров'я, установ культури і спорту, освітніх послуг тощо - дозволить проводити оцінку та діагностування економічних і соціальних інтересів для створення середнього класу. Основною перешкодою на цьому шляху є проблема відсутності єдиних критеріїв ідентифікації середнього класу.

Як зазначає Н. Богута: «Можна спробувати назвати середнім класом якусь частку населення - між зовсім бідними і дуже багатими. Наприклад, відсікти 10% або 20% населення - найбідніших. Відсікти 10% населення, але вже найбагатших. Й оголосити середнім класом шар, що залишився, у 70%. Потім з'ясувати, що за люди сюди входять. Експерти, швидше за все, заявлять, що це некоректно - спочатку призначити частку середнього класу. Швидше за все вони мають рацію. У розвинених країнах з усталеним соціальним складом (Німеччині, США, Іспанії

тощо) частка середнього класу дійсно становить мінімум 50%. В Україні, з її тонким шаром середнього класу, такого робити не можна. На рис. 1 показано портрет представника середнього класу [1].

Еволюція уявлень про середній клас наклала відбиток на методику його ідентифікації і зробила одні критерії більш вагомими, ніж інші. Такими основними критеріями є показники матеріального добробуту і професійно-посадовий статус. Застосування різних критеріїв в якості основного ідентифікатора середнього класу часом дає суперечливі результати щодо чисельності та складу середнього класу. Основною причиною розбіжності у визначенні соціальних груп, виділених або на підставі критерію матеріальної забезпеченості, або соціального статусу, є наявність незареєстрованої діяльності, що виявляється через неформальну зайнятість, якою, за оцінками експертів, охоплено до 20% працездатного населення України. Частина представників українського середнього класу отримує доходи через механізми тіньового сектора економіки. А отже, з урахуванням доходів від тіньової економіки в Україні насправді існує, хоча й невеликий, прошарок справжнього середнього класу, більша частина якого проживає у великих містах. Їх щомісячний фактичний дохід становить тисячу і більше доларів США, що підтвердити офіційними джерелами в повному обсязі не завжди можна. Офіційна статистика їх не бачить, отже, більша частина цих доходів вислизає від погляду вченого-економіста.

Середній клас є не лише основою стабільності суспільства, але й суспільним суб'єктом, зацікавленим у підтримці інститутів, здатних її забезпечувати та захищати, насамперед – інституту права. У прагненні стабільності суспільства середній клас зацікавлений також у запобіганні його поляризації за будь-якою ознакою (майновою, етнічною, конфесійною тощо), тобто – в забезпеченні соціальної солідарності та дотриманні прав і свобод людини і громадянина (верховенстві прав особистості). У цих вимірах середній клас зацікавлений у правовому та соціальному характері держави¹.

¹ за даними

https://razumkov.org.ua/uploads/article/2016_Seredn_klas.pdf

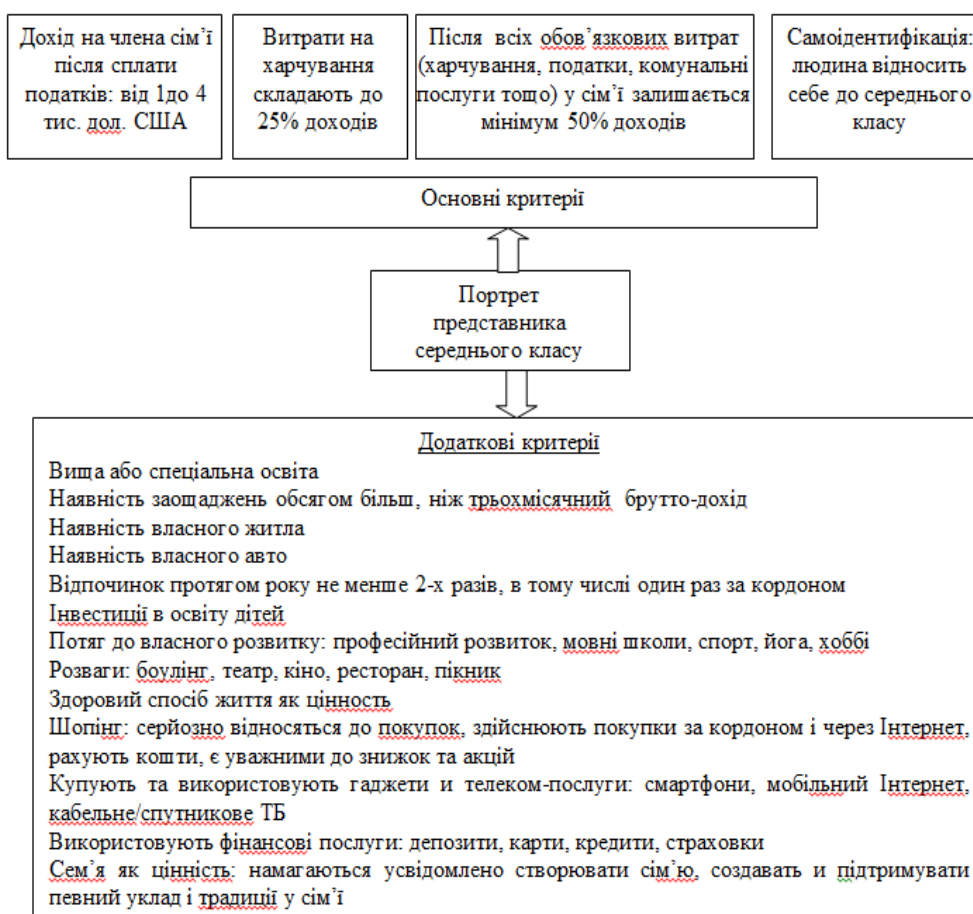

Рис. 1. Портрет представника середнього класу

І все ж таки основним критерієм віднесення до середнього класу є рівень доходу. Не дивлячись на постійне зростання середньої заробітної плати в Україні, її рівень

залишається найнижчим серед європейських країн, недавніх членів ЄС – таблиця1, побудована за даними сайту <https://uk.wikipedia.org/wiki> [2].

Таблиця1 – Показники середньомісячної заробітної плати у країнах ЄС та в Україні (дол. США)

Країна	2014р.	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.
Болгарія	470	511	539	585	622
Естонія	1088	1200	1968	1422	1302
Латвія	760	896	1866	990	860
Литва	755	749	1913	936	822
Польща	883	1067	2160	823	908
Румунія	607	591	607	569	665
Угорщина	778	960	2309	723	791
Україна	211	175	166	209	348

За даними Державної служби статистики України, середня заробітна плата в країні до кінця 2018р. склала 348 \$, що показує, що дохід українців є найнижчим у Східній Європі. Низький рівень доходів

населення та, відповідно, високий рівень бідності в країні підтверджується даними, отриманими на офіційному сайті Міністерства фінансів України [3] (табл. 2).

Таблиця 2 – Динаміка ВВП та бідності в Україні у 2014-2018рр.

Показник	2014р.	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.
Зростання ВВП, %	95,7	84,6	101,0	102,6	103,8
Рівень бідності, %	23,4	23,8	24,1	25,4	25,0
Межа бідності, грн, % до попереднього року	1125 105,9	1245 110,7	1350 108,4	1420 105,2	1550 109,2
Інфляція, %	124,9	143,3	112,4	113,7	109,8
Глибина бідності, %	21,2	22,5	23,1	23,3	23,5

Отже, рівень бідності в Україні за останні п'ять років зріс і досяг 25%. Межа бідності, тобто розмір доходу, отримуючи нижче якого громадянин вважається бідним, в абсолютному виразі поступово зростає, але її значення залишається дуже низьким, навіть нижче прожиткового мінімуму. В такій ситуації значення показника «глибина бідності», тобто ступені відхилення доходів бідного населення від меж бідності, є критичними. Так, у 2018 р. глибина бідності дорівнювала 23,5%, а це означає, що доходи частини бідного населення складали лише 1186 грн. тобто, ситуація є дуже складною, навіть, не дивлячись на покращення таких макроекономічних показників як ВВП та рівень інфляції. До сих пір не відбулось зростання суттєвої частки населення України, а прошарок бідних, навпаки, зміцнюється, що призводить до подальшої поляризації українського суспільства.

Зменшення реальних доходів призводить до погіршення умов життя населення за всіма параметрами у всіх регіонах України, в тому числі й в Донецькому. Дані про середньомісячний розмір заробітної плати населення Донецької області за сферами діяльності наведено в таблиці 3 (дані отримані на офіційному сайті Державного Комітету Статистики України) [4].

Перш за все, звертає на себе увагу значне зростання доходів основної маси працюючого населення. Значущих для середнього класу порогових значень

доходу досягають лише доходи у сфері мистецтва, спорту та відпочинку. У решті сфер ситуація не настільки оптимістична.

Для того, щоб мати повне уявлення про реальний стан справ необхідно додати інформацію про рівень зайнятості та безробіття населення Донецької області, дані отримані на офіційному сайті Державного Комітету Статистики України [4] (рис. 2).

Проведений аналіз дає уявлення про майбутнє ядро українського середнього класу, і його, судячи з усього, складуть діячі мистецтва, спорту, інженери, кваліфіковані робітники і «білі комірці», що працюють у сфері державного управління і фінансів. Традиційний старий радянський середній клас - лікарі і вчителі-знаходиться в стороні від цих процесів. Це досить незвичайна для розвинених країн ситуація.

Як зазначає Д. Марчак: «Орієнтуючись на рівень середньої заробітної плати по країні, можна констатувати, що, якщо середній клас є, то до нього можна віднести досить вузьку групу населення. Доводиться констатувати, що за допомогою статистики «вловити» український середній клас не вдається, картина виходить розпливчастою і схематичною. В Україні, за оцінкою Інституту демографії, вимогам середнього класу відповідають лише 5% населення країни. Це - ті, кого дослідження Держстату відносять до категорії заможних» [5].

Кількісні оцінки рівня життя практично не дають уявлення про його якість, що набуває все більшого значення в соціальних та економічних дослідженнях.

Якісні характеристики випадають з економічної статистики і можуть бути виявлені лише методами прямих та непрямих соціологічних досліджень.

Таблиця 3 - Середньомісячна заробітна плата населення Донецької області за сферами діяльності

Показник	2016 рік		2017 рік		2018 рік	
	середня з/п	% до серед. рівня по економіці	середня з/п	% до серед. рівня по економіці	середня з/п	% до серед. рівня по економіці
Усього	6106	100,0	8217	100,0	9977	100,0
Сільське, лісове та рибне господарство	4142	67,8	5931	72,2	6877	68,9
Промисловість	6717	110,0	9092	110,7	10942	109,7
Будівництво	4831	79,1	7132	86,8	9079	91,0
Торгівля	8350	136,8	9555	116,3	11695	117,2
Транспорт та складське господарство	5857	95,9	7906	96,2	9468	94,9
Інформація та телекомунікації	6544	107,2	10831	131,8	12692	127,2
Фінансова та страхова діяльність	7750	126,9	9002	109,6	11136	111,6
Наукова та технічна діяльність	9166	150,1	13389	163,0	16741	167,8
Державне управління	6949	113,8	10274	125,0	13464	134,9
Освіта	3392	55,6	5430	66,1	6440	64,5
Охорона здоров'я та соціальна допомога	3590	58,8	5081	61,8	5985	60,0
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	23591	386,4	25268	307,5	29994	300,6
Надання інших видів послуг	5708	93,5	8097	98,5	10869	108,9

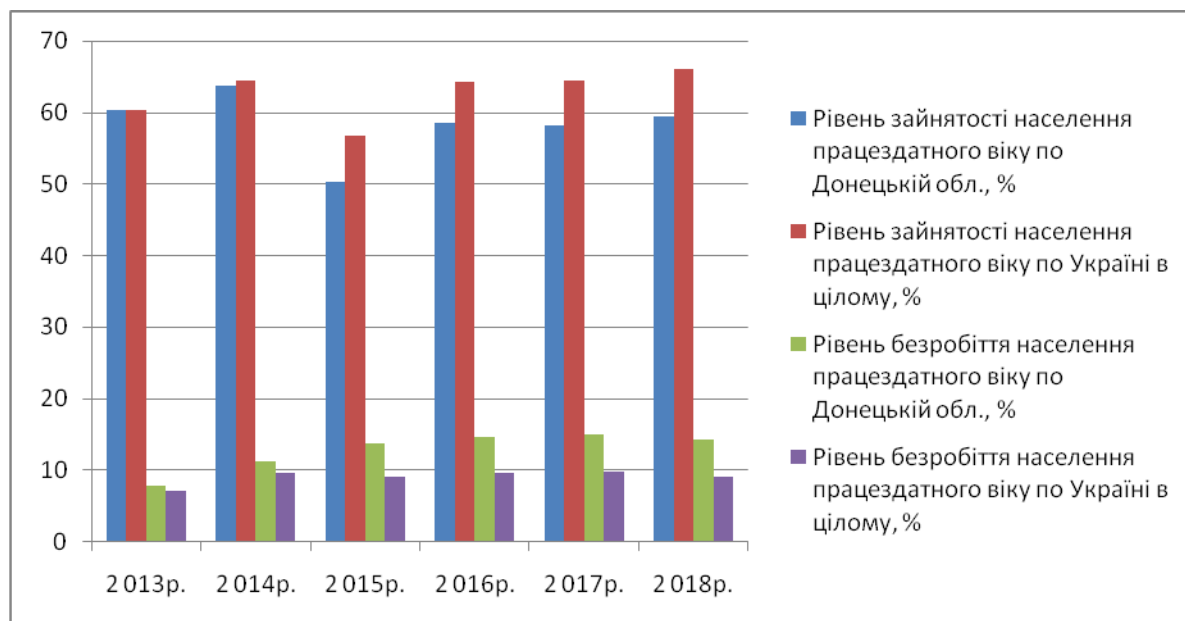

Рис 2. Рівень зайнятості та безробіття населення Донецької області

До таких досліджень відносяться дані соціологічного опитування «Самооцінка домогосподарствами України рівня своїх доходів (за даними вибіркового обстеження

умов життя домогосподарств)» (рисунок 3), отримані за даними сайту <http://www.ukrstat.gov>. [4].

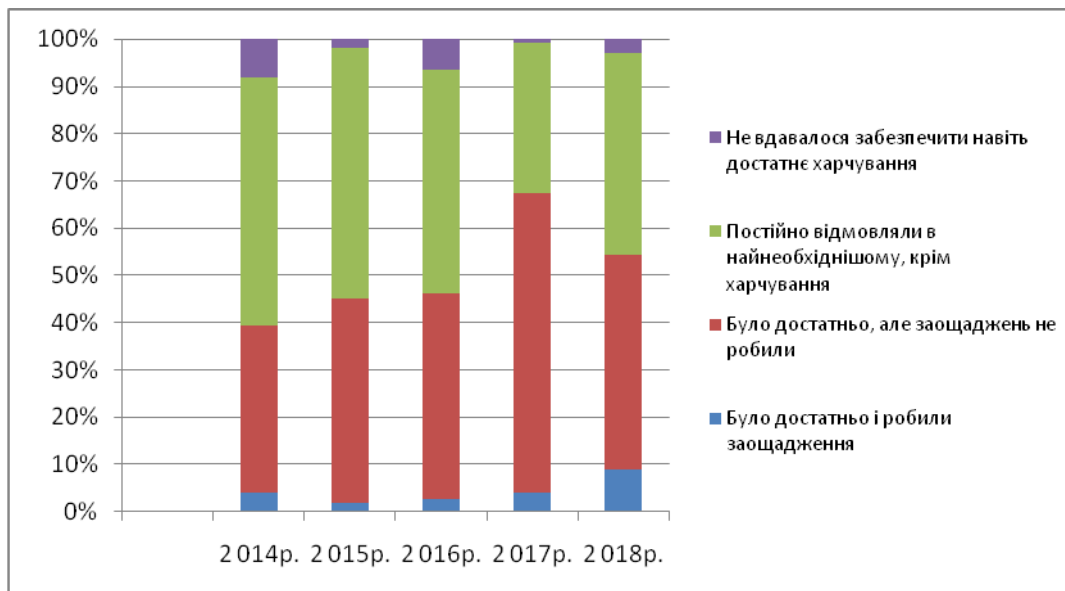

Рис. 3. Результати соціологічного опитування «Самооцінка домогосподарствами України рівня своїх доходів (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств)» у Донецькій області [4]

Порівняння групових розподілів дозволяє отримати важливу інформацію про соціально-економічне становище

домогосподарств і проранжувати регіони країни за ступенем економічного добробуту населення. За рисунком

Зпростежується загальна динаміка до погіршення фінансового стану домогосподарств у період з 2014р по 2016р. У 2017-2018р.р. зростає частка домогосподарств, яким вистачало коштів, і навіть зростає схильність до заощаджень. Першу групу у цьому розподілі, тобто домогосподарства, яким коштів «було достатньо і робили заощадження» попередньо можна віднести до існуючого середнього класу. За цією оцінкою, частка середнього класу у Донецькій області у період з 2014р. по 2018р. зросла з 4% до 9,1%. Групу домогосподарств, яким коштів «було достатньо, але заощаджень не робили», можна розглядати як потенційних представників середнього класу у майбутньому.

Але тут треба враховувати той фактор, що самоідентифікація по відношенню до соціально-економічної ієрархії, є суб'єктивним чинником, у зв'язку з чим можливі значні неточності, оскільки в одну групу можуть попасти домогосподарства, доходи яких суттєво відрізняються [6].

Отже, основною передумовою для успішної політики подолання дії факторів, що негативно впливають на рівень добробуту в країні мають стати високі темпи сталого економічного розвитку. В даному контексті необхідно зосередити увагу на трьох основних завданнях: збільшення зайнятості, зменшення абсолютної й попередження довготривалої бідності, зростання матеріального благополуччя населення, поліпшення соціальної мобільності. Заохочення зайнятості в офіційній економіці - це основа будь-якої стратегії, спрямованої проти бідності в країнах із низьким рівнем доходів, таких як Україна. Цієї мети можна досягти, використовуючи комбінації таких елементів:

зміни в податковій системі. Цей крок передбачає зменшення податкових ставок, розширення бази оподаткування, поліпшення системи адміністрування податків для того, щоб досягти кращого рівня їх стягнення, та запровадження таких податкових систем, які ускладнюють ухилення від сплати податків. Іншими словами, успішні стратегії передбачають ліквідацію більшості, якщо не всіх, цільових податкових пільг і субсидій на користь порівняно низької ставки податку для всіх;

стимули для роботи в офіційній економіці. Поки існує обмежений зв'язок між тим, що особа сплачує державі (податки та внески до Фондів соціального забезпечення), і тим, що вона отримує від нього, немає економічних стимулів працювати в легальній економіці, бо людина за це нічого не отримує. Реформи в країнах Центральної Європи містили елементи, які жорстко прив'язують соціальні виплати держави до внесків громадян. У Польщі, Словаччині та Угорщині було створено так званий другий рівень пенсійної системи, в якій велику частку внесків спрямовують на особисті пенсійні рахунки;

доступ до кредитів для підприємців та населення. Одна з найбільших перешкод у розвитку підприємницької діяльності й економічному зростанню в перехідних економіках - недостатній доступ до фінансування у формі позик та капітальних вливань. Ці питання стосуються проблем із наданих гарантій, які є наслідком недосконалих правових систем і прав власності. Рано чи пізно радикальна реструктуризація та приватизація банків ставали основним принципом успішної економічної політики в країнах Центральної Європи;

регуляторне середовище, зокрема, трудове законодавство. Парадоксально, але бідні країни, де держава слабка, мають тенденцію до більш складного регулювання, особливо щодо ринку праці. Таке законодавство створює подвійну проблему: воно не виконується належним чином і змушує роботодавців працювати в тіньовій економіці;

крім сильної політики зайнятості, існує політика соціальної адаптації. Основним питанням, враховуючи досвід України, є питання допомоги в натуральній формі, особливо так звані пільги. По-перше, країни Центральної Європи ніколи не мали великих систем пільг. Вони також поступово намагалися скасувати будь-які пільги і забезпечити грошове фінансування. По-друге, деякі уряди країн Центральної Європи (наприклад, Польща або Словаччина) використовували допомогу в натуральній формі та фінансові виплати як додатковий інструмент для підтримки незаможних, крім основної допомоги бідному населенню.

Одними з найважливіших питань в Європейському Союзі в цілому та в країнах Центральної Європи є розробка систем оподаткування та соціальної допомоги таким чином, щоб створити економічні стимули до праці. Такі реформи, як зменшення соціальних виплат, обґрунтоване надання соціальної допомоги, зниження податків для сімей з дітьми та внесків до системи соціального забезпечення, намагаються змусити працівників платити самим за себе, навіть якщо їх робота порівняно низькооплачувана. Країни із низьким рівнем доходів не можуть підтримувати рівень оподаткування, існуючий у країнах Європейського Союзу, і разом з тим не мають темпів зростання, необхідних для підвищення добробуту більшої частини населення. Тому дуже важливим є не копіювати універсальні системи загального зростання матеріального благополуччя, які існують у багатьох західноєвропейських країнах, і відповідним чином коригувати соціальні та економічні програми відповідно до українських реалій. Нинішній владі слід докласти багато зусиль, спрямованих, в першу чергу, на підвищення добробуту громадян та подолання бідності. Отже, накопичений досвід європейських країн у вирішенні цих проблем слід обов'язково врахувати при формуванні державної політики, обравши ті методи, які найбільше підходять до ситуації в Україні.

Обговорення результатів. Розглянуте коло проблем є широким, але саме таке бачення дає можливість окреслити основні напрями теоретичних та методологічних досліджень сучасних проблем формування середнього класу в умовах трансформаційного українського суспільства:

вивчення та теоретичне обґрунтування особливостей та характерних рис і тенденцій соціально-економічної стратифікації як базового та пріоритетного процесу суспільного прогресу;

виявлення та теоретико-методологічне обґрунтування ключових інтересів соціального розвитку і формування нових еліт;

виявлення реальних можливостей зміцнення середнього класу в сучасній Україні;

обґрунтування зв'язку та передумов розвитку ключової парадигми українського суспільства та економіки «середній клас - процвітання внутрішнього ринку - суспільний прогрес»;

вивчення передумов економічних, соціальних і культурних явищ і процесів багатства і бідності в Україні в цілому та на регіональних рівнях;

проведення порівняльного аналізу стратифікаційних груп в регіональному зрізі;

вивчення нових процесів у трансформації середнього класу і його відповідність нормам європейського співтовариства.

Обґрунтовані ключові проблеми припускають формування основних напрямів їх подальшого регулювання в контексті розв'язання проблеми на рівні соціальної нерівності і стратифікації.

Висновок. Для України класу на сучасному етапі важливим є формування сильного та масового середнього класу. Оскільки саме середній клас завдяки самостійній економічній активності та відповідальності сприятиме становленню зрілого демократичного українського суспільства, здійсненню структурної перебудови та модернізації економіки, розвитку та впровадженню інноваційних технологій.

А отже, відповідальне, згідно з міжнародно-правовими стандартами, ставлення держави до розвитку соціально-економічної сфери з усією очевидністю вимагає зміни пріоритетів і коректування зовнішньої і внутрішньої політики України. Тому політика держави повинна бути спрямована на розв'язання таких основних завдань: стабілізація життєвого рівня населення; забезпечення належного рівня зайнятості; сприяння самозайнятості населення; підтримка стабільного рівня реальних доходів; розвиток галузей соціальної сфери.

Список літератури

1. Наталия Богута. Чем живет и сколько зарабатывает средний класс в Украине // Деньги . – 2015. – С. 33-36.
2. Список країн Європи за середньомісячною заробітною платою. -

Вікіпедія Вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>. Дата звернення 02.10.2019.

3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://index.minfin.com.ua/economy/gdp/> - Дата звернення 19.10.2019.

4. Офіційний сайт Державного Комітету Статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua> - Дата звернення 19.04.2019.

5. Дарья Марчак. Как изменились доходы среднего класса в Украине за пять лет. Совместное исследование Forbes и аудиторской компании EY// Forbes, Украина. - 2013. – С. 26-32.

6. International migrant stock: The 2017 revision [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates19.asp>

References

1. Nataliya Boguta. Chem zhivet i skolkо zarabatyvaet srednij klass v Ukraine // Dengi . – 2015. – S. 33-36.

2. Spysok krain Yevropy za serednomisiachnoiу zarobitnoiу platoiу. - Vikipediya Vilna encziklopediya [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu:

<http://uk.wikipedia.org/wiki>. Data zvernennya 02.10.2019.

3. Oficijnij sayt Ministerstva finansiv Ukrayini [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp/> - Data zvernennya 15.10.2019.

4. Oficijnij sayt Derzhavnogo Komitetu Statistiki Ukrayini [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua> - Data zvernennya 12.10.2019.

5. Darya Marchak. Kak i zmenilis dokhody srednego klassa v Ukraine za pyat let. Sovmestnoe issledovanie Forbes i auditorskoj kompanii EY// Forbes, Ukraina. - 2013. – S. 26-32.

6. International migrant stock: The 2017 revision [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates19.asp>

Надійшла до редакції 19.10.2019р.

Цвєтнова Оксана Володимирівна – старший викладач кафедри менеджменту навчально-наукового індустріального інституту ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», Покровськ;

E-mail: oksana.tsvietnova@ii.donntu.edu.ua

Лизунова Олена Миколаївна - доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту навчально-наукового індустріального інституту ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», Покровськ;

E-mail: olena.lyzunova@ii.donntu.edu.ua

ECONOMIC FACTORS OF FORMATION OF THE MIDDLE CLASS IN UKRAINE (ON THE EXAMPLE OF DONETSK REGION)

The purpose of the article is to study the processes and economic prerequisites for the formation of the middle class in Ukraine at the regional level, to identify the problems that hinder these processes and ways to overcome them. The object of the study is the economic processes that influence the formation of the middle class in Ukraine. Research methods. In order to identify the economic factors affecting the processes of middle-class formation, the analysis of statistics on income, poverty, employment and self-assessment of households by the level of their income.

Results. The article examines the economic factors that affect the formation of the middle class in Ukraine on the regional level, defines the range of problems faced by Ukrainian society on its path. The statistical data on the achieved income level in Ukraine and the recent EU member States, the level of poverty and employment of the population, self - assessment by households of their income level in the Donetsk region

are analyzed. The system of criteria of identification of the Ukrainian middle class is considered. The prerequisites for the formation of the middle class at the regional level on the example of the Donetsk region are investigated.

Scientific novelty. The main directions of theoretical and methodological researches of modern problems of formation of the middle class in the conditions of transformational society are outlined. Practical importance. The main directions of the policy aimed at overcoming the negative factors hindering the formation of the Ukrainian middle class, taking into account the experience of the recent members of the European Union, are established.

Keywords: middle class, income, economic well-being, poverty, employment

Tsvetnova Oksana - chief lecturer of the Department of management of the educational and scientific industrial Institute SHEI "Donetsk national technical University», Pokrovsk;

E-mail: oksana.tsvietnova@ii.donntu.edu.ua

Lyzunova Elena - doctor of Economics, Professor of the Department of management of the educational and scientific industrial Institute SHEI "Donetsk national technical University», Pokrovsk;

E-mail: olena.lyzunova@ii.donntu.edu.ua

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ СРЕДНЕГО КЛАССА В УКРАИНЕ (НА ПРИМЕРЕ ДОНЕЦКОЙ ОБЛАСТИ)

Целью статьи является исследование процессов и экономических предпосылок формирования среднего класса в Украине на региональном уровне, определение проблем, которые препятствуют этим процессам и путей их преодоления. Объектом исследования являются экономические процессы, влияющие на формирование среднего класса в Украине. Методы исследования. Для выявления экономических факторов, влияющих на процессы формирования среднего класса проведен анализ статистических данных по уровню доходов, бедности, занятости населения и самооценки домохозяйствами уровня своих доходов.

Результаты. В статье исследованы экономические факторы, влияющие на формирование среднего класса в Украине на региональном уровне, определен круг проблем, с которыми сталкивается украинское общество на этом пути. Проанализированы статистические данные о достигнутом уровне доходов в Украине и странах - членах ЕС за последнее время, уровне бедности и занятости населения, самооценке домохозяйствами уровня своих доходов в Донецкой области. Рассмотрена система критериев идентификации украинского среднего класса. Исследуются предпосылки формирования среднего класса на региональном уровне на примере Донецкой области.

Научная новизна. Намечены основные направления теоретико-методологических исследований современных проблем формирования среднего класса в условиях трансформационного общества.

Практические результаты. Определены основные векторы политики, направленной на преодоление негативных факторов, препятствующих формированию украинского среднего класса, с учетом опыта стран – недавних членов Европейского Союза.

Ключевые слова: средний класс, доходы, экономическое благосостояние, бедность, занятость

Цветнова Оксана Володимирівна – старший викладач кафедри менеджменту навчально-наукового індустріального інституту ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», Покровськ;

E-mail: oksana.tsvietnova@ii.donntu.edu.ua

Лизунова Олена Миколаївна - доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту навчально-наукового індустріального інституту ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», Покровськ;

E-mail: olena.lyzunova@ii.donntu.edu.ua